

Jaana Markkula, Pauliina Luopa, Jukka Jokela, Annikka Sinkkonen, Minna
Pietikäinen

NUORTEN HYVINVOINTI POHJANMAALLA 1999–2007

Helsinki:
Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Stakes, 2007

TIIVISTELMÄ

Kouluterveyskysely on tehty Pohjanmaalla huhtikuussa 1997, 1999, 2001, 2003, 2005 ja 2007 peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaille ja lukion 1. vuosikurssin opiskelijoille. Vuodesta 1999 lähtien mukana ovat olleet myös lukion 2. vuosikurssin opiskelijat. Tässä raportissa esitetään perustulokset elinolojen, kouluolojen, terveyden, terveystottumusten, terveysosaamisen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon muutoksista yläluokilla ja lukioissa vuosina 1999–2007. Vastaajia on vuosittain ollut yläluokilta 3481, 3418, 3300, 3830 ja 3982 sekä lukioiden 1. ja 2. vuosikursseilta 1885, 1852, 1560, 1602 ja 1791.

Elinolot: Ydinperheet olivat Pohjanmaalla hieman tavallisempia kuin Länsi-Suomen läänissä keskimäärin. Yläluokkalaisista 34 prosenttia ja lukiolaisista 27 prosenttia ilmoitti vanhemmistaan ainakin toisen tupakoivan. Länsi-Suomen yläluokkalaisten vastaava osuus oli suurempi. Molempien koulutusasteiden nuorista aiempaa ja keskimääräistä harvempi ilmoitti vanhempien työttömyyttä. Yläluokkalaisista 27 prosentilla ja lukiolaisista 41 prosentilla oli yli 17 euroa viikossa käytettävissä; yläluokkalaisten viikoittaiset käyttövarat kasvoivat kahden viime vuoden aikana. Vanhemmat tiesivät hieman keskimääräistä harvemmin, missä heidän lapsensa viettivät viikonloppuitansa. Myös keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa oli keskimääräistä suuremmalla osalla nuorista, vaikkakin lukiolaisilla keskusteluvaikeudet vähenivät edelleen vuodesta 2005. Yläluokkalaisista 19 prosenttia ja lukiolaisista 15 prosenttia oli kokenut vuoden aikana fyysistä uhkaa: lukiolaisten osuus oli hieman keskimääräistä suurempi.

Kouluolot: Yläluokkalaisista 54 prosenttia ja lukiolaisista 52 prosenttia koki puutteita koulun fyysisissä työoloissa – lukiolaisten osuus kasvoi selvästi kahden viime vuoden aikana ja oli nyt myös keskimääräistä suurempi. Koulussa kuulematta jääminen oli aiempaa ja keskimääräistä harvinaisempaa yläluokilla ja yleisempää lukioissa. Koulutyön määrää liian suurena pitäviä oli Pohjanmaalla keskimääräistä enemmän. Yläluokilla tätä mieltä koulun työmäärästä oli edelleen aiempaa harvempi, mutta lukiossa näin koki hieman useampi kuin vuonna 2005. Vaikeudet opiskelussa yleistyivät molemmilla koulutusasteilla. Yläluokkalaisista kuusi prosenttia, eli hieman keskimääräistä harvempi joutui vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi.

Terveys: Koettu terveydentila oli Pohjanmaalla keskimääräistä tavallisemmin korkeintaan keskinkertainen ja lukiolaiset olivat tätä mieltä terveydentilastaan useammin kuin kaksi vuotta sitten. Niin yläluokilla kuin lukioissakin päivittäinen oireilu ja viikoittaiset niska- tai hartiakivut lisääntyivät. Yläluokilla myös viikoittaista päänsärkyä oli hieman aiempaa ja keskimääräistä suuremmalla osalla. Yläluokkalaisista ja lukiolaisista 13 prosenttia oli koulu-uupuneita – lukiolaisilla koulu-uupumus oli hieman keskimääräistä tavallisempaa.

Terveystottumukset: Kouluruoka syötiin Pohjanmaalla keskimääräistä tavallisemmin kokonaisuudessaan. Yläluokilla tosin hieman aiempaa useampi jätti jonkin kouluruoan ateriansista syömättä. Epäterveellisiä välipaloja vähintään kahdesti viikossa koulussa söi aiempaa harvempi yläluokkalaisista ja aiempaa useampi lukiolaisista. Yläluokkalaisista aiempaa ja keskimääräistä pienempi osa harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Heistä edelleen aiempaa harvempi harrasti liian vähän liikuntaa. Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän viikoittain liikuntaa harrastavia oli Pohjanmaan molemmilla koulutusasteilla kuitenkin keskimääräistä enemmän. Myös myöhään valvominen koulupäivien iltoina oli keskimääräistä tavallisempaa ja yleistyi edelleen lukiolaisten keskuudessa. Yläluokkalaisten päivittäinen tupakointi on harvinaistunut vuosituhannen vaihteesta ja myös humalajuominen väheni vuodesta 2005. Lukiolaisista edelleen aiempaa useampi joi itsensä vähintään kerran kuussa tosi humalaan.

Terveysosaaminen ja oppilas- tai opiskelijahuolto: Terveystiedon aiheet eivät kiinnostaneet noin joka viidettä pohjalaisnuorista. Keskimääräistä suurempi osa nuorista koki, ettei terveystiedon opetus lisää valmiuksia huolehtia omasta terveydestä. Niin seksuaaliterveys- kuin päihdetietämyskin oli Pohjanmaalla keskimääräistä yleisemmin huonoa. Yläluokkalaisten seksuaaliterveystiedot tosin paranivat kahden viime vuoden aikana. Lukiolaisista hieman keskimääräistä useampi koki avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon lisääntyi molemmilla koulutusasteilla ja nyt noin joka viides ilmoitti olevansa tässä suhteessa tyytymätön.

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	7
TULOSTEN RAPORTOINTI	7
ELINOLOT.....	8
KOULUOLOT	10
TERVEYS	12
TERVEYSTOTTUMUKSET.....	14
TERVEYSOSAAMINEN JA OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO.....	16
POHDINTA	18
ILON- JA HUOLENAIHEET VUONNA 2007 POHJANMAALLA	19
ERITYISKYSYMYKSIÄ VUONNA 2007.....	20

Liitteet

Liite 1. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2007 Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.....	22
Liite 2. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.....	23
Liite 3. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2007 Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.....	24
Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.....	25

Kuviot

Kuvio 1. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	8
Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	8
Kuvio 3. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	9
Kuvio 4. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	9
Kuvio 5. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	10
Kuvio 6. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	10
Kuvio 7. Kouluoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	11
Kuvio 8. Kouluoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	11
Kuvio 9. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	12
Kuvio 10. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	12
Kuvio 11. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	13
Kuvio 12. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007. .	13
Kuvio 13. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	14
Kuvio 14. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	14
Kuvio 15. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.	15
Kuvio 16. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.	15
Kuvio 17. Terveysosaamisen ja oppilashuollon indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	16
Kuvio 18. Terveysosaamisen ja opiskelijahuollon indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.	16
Kuvio 19. Terveysosaamisen ja oppilashuollon indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.	17
Kuvio 20. Terveysosaamisen ja opiskelijahuollon indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.	17

JOHDANTO

Kouluterveyskysely tuottaa kunnille ja kouluille tietoa nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä terveysosaamisesta ja oppilas- ja opiskelijahuollosta. Tiedot kerätään samoissa kunnissa joka toinen vuosi opettajan ohjaamassa luokkakyselyssä. Kyselyjen tekeminen pääosin samalla lomakkeella, samaan aikaan vuodesta ja samalla menetelmällä mahdollistaa kouluja sekä lapsia ja nuoria koskevan vertailukelpoisen tiedon saannin kahden vuoden välein.

Kouluterveyskysely¹ on tehty vuodesta 1996 alkaen peruskoulun 8. ja 9. luokilla sekä lukion 2. vuosikurssilla. Vuodesta 2000 lähtien kyselyyn ovat vastanneet myös lukion 1. vuosikurssin opiskelijat. Huhtikuussa 2007 Kouluterveyskyselyyn osallistui yhteensä 206 kuntaa Oulun ja Länsi-Suomen lääneistä sekä Ahvenanmaan maakunnasta. Kyselyyn vastasi tänä vuonna 73 717 nuorta 362 peruskoulusta ja 203 lukiosta. Vastanneista 50 470 oli peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisia ja 23 247 lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoita. Useissa kunnissa voidaan nyt seurata jo kymmenen vuoden aikana tapahtunutta kehitystä.

TULOSTEN RAPORTOINTI

Kouluterveyskyselyn valtakunnallisia ja alueellisia tuloksia esitellään tutkimusraporteissa, Stakesin www-sivuilla², vuosittain järjestettävillä Kouluterveyspäivillä sekä alueellisissa seminaareissa ja työkokouksissa. Tuloksia julkaistaan myös sähköisessä Kouluterveyslehdessä ja keskeisiä kunta-, seutukunta- ja maakuntakohtaisia tuloksia voi myös tarkastella Stakesin ylläpitämässä SOTKANet-indikaattoripankissa (www.sotkanet.fi).

Kunta- ja koulukohtaiset tulokset lähetetään ne tilanneille kunnille. Kunnat saavat 1) kuntaraportin ja siihen sisältyvät kuntakohtaiset profiilikuviot, 2) koulukohtaiset profiilikuviot kunnan jokaiselle koululle ja 3) kaikkien kysymysten kunta- ja koulukohtaiset jakaumataulukot. Kaikkien kysymysten jakaumataulukot on uudistettu niin, että tulokset esitetään sekä koko kunnan/koulun tasolla että sukupuolen mukaan. Samassa taulukossa on vertailun mahdollistamiseksi vastaavat tiedot maakunnasta/kunnasta. Vuonna 2006 raportoitiin ensimmäisen kerran sukupuolten väliset erot viimeisimmältä kyselyvuodelta. *Tilattu materiaali lähetetään vain kunnan yhdyshenkilölle, jonka toivotaan välittävän tietoa mm. kouluihin, sosiaali- ja terveystoimeen, opetus- ja sivistystoimeen sekä kunnan päättäjille.*

Nuorten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit on jaettu viiteen ryhmään: elinolot, kouluolot, terveys, terveystottumukset sekä terveysosaaminen ja oppilas- ja opiskelijahuolto. Jokaisessa indikaattoriryhmässä on 8–10 indikaattoria. Osa indikaattoreista perustuu yksittäisiin kysymyksiin, osa on muodostettu samaa ilmiötä tiivistetysti kuvaavasta summamuuttujasta. Indikaattorien muodostaminen kuvataan yksityiskohtaisesti Kouluterveyskyselyn Internet-sivuilla³. Kuvioiden perustana olevat prosenttiluvut esitetään myös liitetaulukkoina raportin lopussa.

Kouluterveyskyselyä on tehty Pohjanmaan kunnissa vuosina 1997, 1999, 2001, 2003, 2005 ja 2007. Tässä raportissa käsitellään tuloksia vuodesta 1999 alkaen. Vastanneiden lukumäärä on ollut peruskoulun 8. ja 9. luokilla vuosittain 3300–3982 ja lukion 1. ja 2. vuosikursseilla puolestaan 1560–1885. Vuonna 2007 aineisto kattoi 85 prosenttia kaikista peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista Pohjanmaalla. Raportin tekstissä keskitytään kahden viime vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin sekä sukupuolten välisiin eroihin, mutta myös tärkeimmät erot maakunnan ja läänin tulosten välillä on nostettu esiin⁴. Lisäksi raportin lopussa pohditaan lyhyesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tarpeellisuutta niin valtakunnan kuin kuntien ja koulujenkin tasolla, esitellään Pohjanmaan vuoden 2007 ilon- ja huolenaiheet sekä käydään läpi Kouluterveyskyselyn vuoden 2007 erityiskysymykset.

¹ Tarkemmat tiedot Kouluterveyskyselystä ja kyselylomake löytyvät osoitteesta <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>.

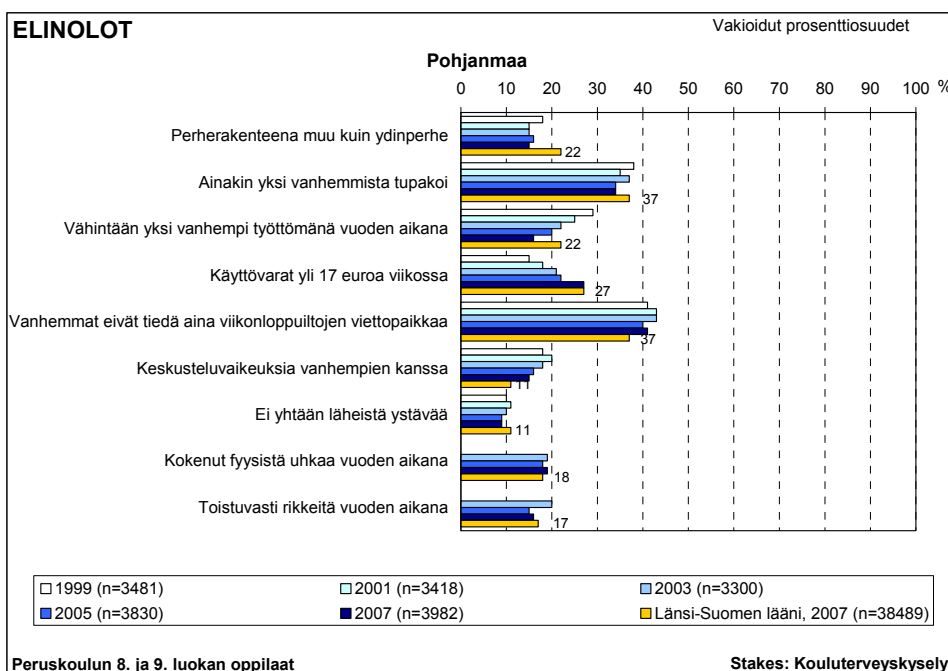
² Valtakunnalliset ja maakuntakohtaiset tulokset tulevat syksyn aikana osoitteeseen <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely> > Tulokset.

³ Indikaattorien muodostamisesta tietoa osoitteesta <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/Fl/tulokset/indikaattorit>.

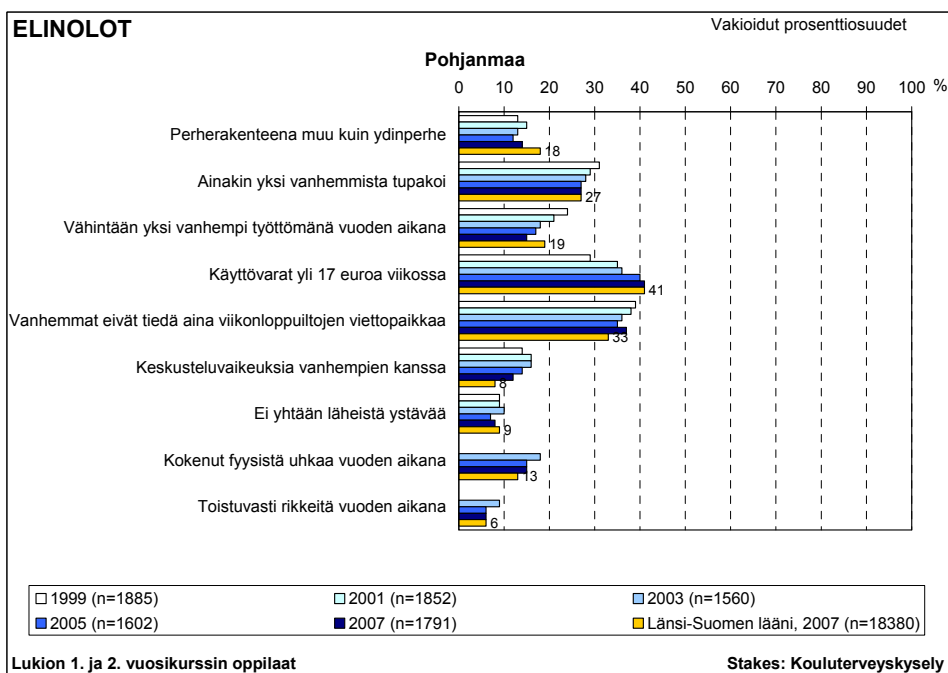
⁴ Kainuun aikaisempien vuosien tulokset löytyvät osoitteesta <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely> > Tulokset > Oulun lääni. Kouluterveyskysely 2007

ELINOLOT

Niin yläluokkalaisista kuin lukiolaisistakin edelleen aiempaa harvempi ilmoitti vanhemmistaan ainakin yhden olleen vuoden aikana työttömänä tai pakkolomalla (kuviot 1 ja 2; liitteet 1 ja 3). Vanhempien työttömyys on Pohjanmaalla vähentynyt vuosituhaten vaihteesta lähtien. Yläluokkalaisista 27 prosentilla ja lukiolaisista 41 prosentilla oli viikoittain yli 17 euroa käytettävissä – yläluokkalaisilla tämä osuus kasvoi kahdessa vuodessa. Lukiolaisista hieman aiempaa suurempi osa ilmoitti, etteivät omat vanhemmat aina tiedä lastensa viikonloppuiltojen viettopaikkaa. Lukiolaisten keskusteluvaikeudet vanhempiensa kanssa ovat vähentyneet vuoden 2003 jälkeen kyselyvuosittain ja nyt 12 prosenttia ilmoitti keskusteluvaikeuksista. Vailla läheistä ystävää, jolle kertoa luottamuksellisesti asioistaan oli peruskoulun yläluokkalaisista yhdeksän prosenttia ja lukiolaisista kahdeksan prosenttia. Pohjanmaan lukiolaisista hieman edellistä kyselyvuotta suuremmalla osalla oli perherakenteena jokin muu kuin ydinperhe.

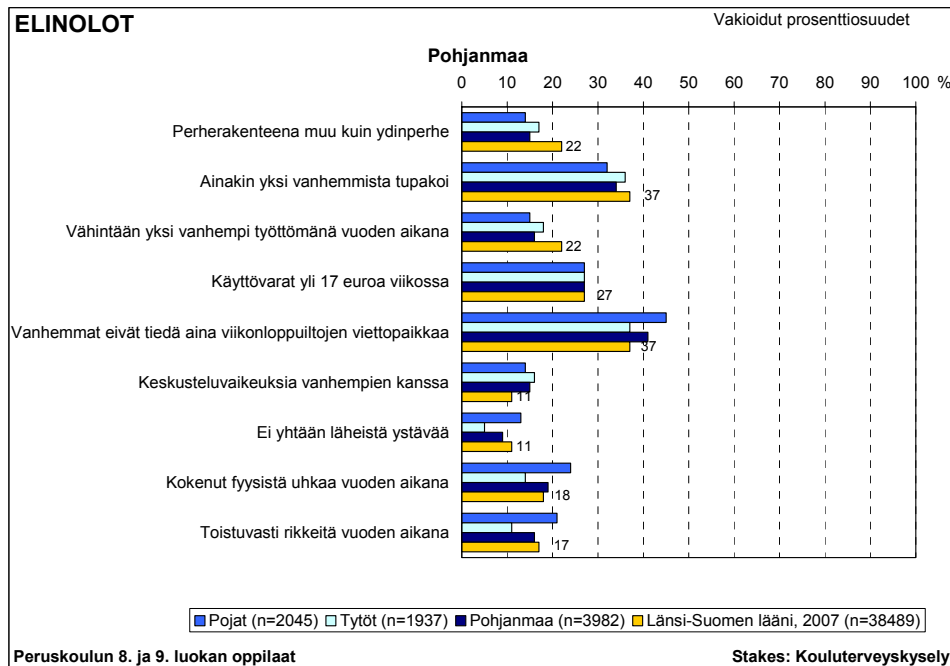

Kuvio 1. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

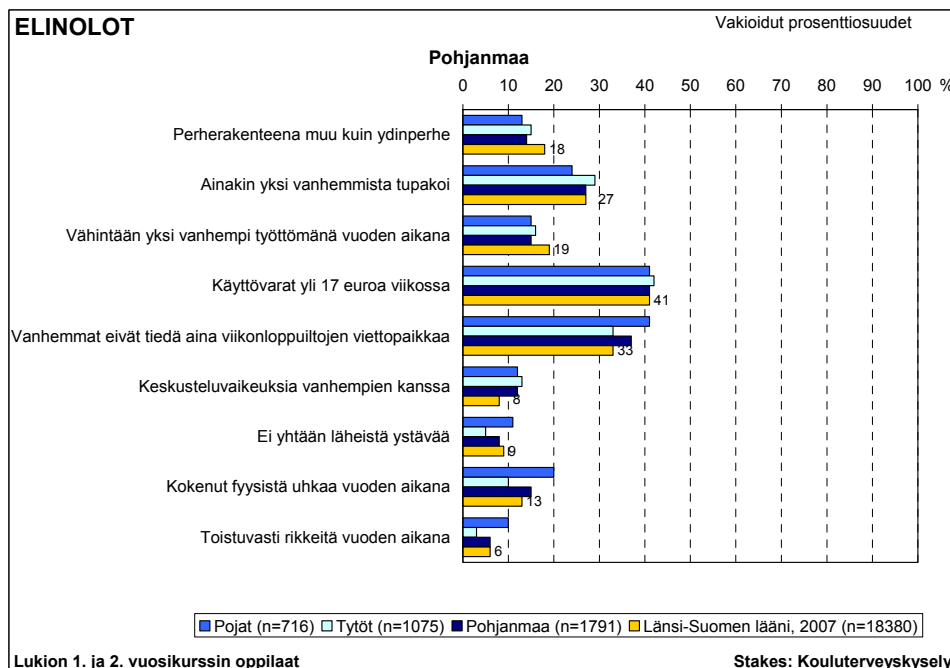

Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

Vuonna 2007 sukupuolten välillä oli joitain merkittäviä eroja elinoloissa (kuviot 3 ja 4; liitteet 2 ja 4). Pojat ilmoittivat tyttöjä huomattavasti yleisemmin, ettei heillä ollut lainkaan läheisiä ystäviä: yläluokilla vailla läheisiä ystäviä oli pojista 13 prosenttia ja lukiossa 11 prosenttia. Pojat tekivät yleisemmin toistuvasti rikkeitä ja joutuivat useammin fyysisen uhan kohteeksi kuin tytöt. Vanhemmat tiesivät paremmin tyttäriensä kuin poikiensa viikonlopun illanviettopaikan. Tytöt ilmoittivat poikia yleisemmin perheensä olevan muu kuin ydinperhe ja vanhempiensa tupakoivan. Lisäksi yläluokkien tytöillä oli tavallisemmin keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa ja he ilmoittivat useammin vanhempien työttömyyttä kuin yläluokkalaispojat.

Kuvio 3. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

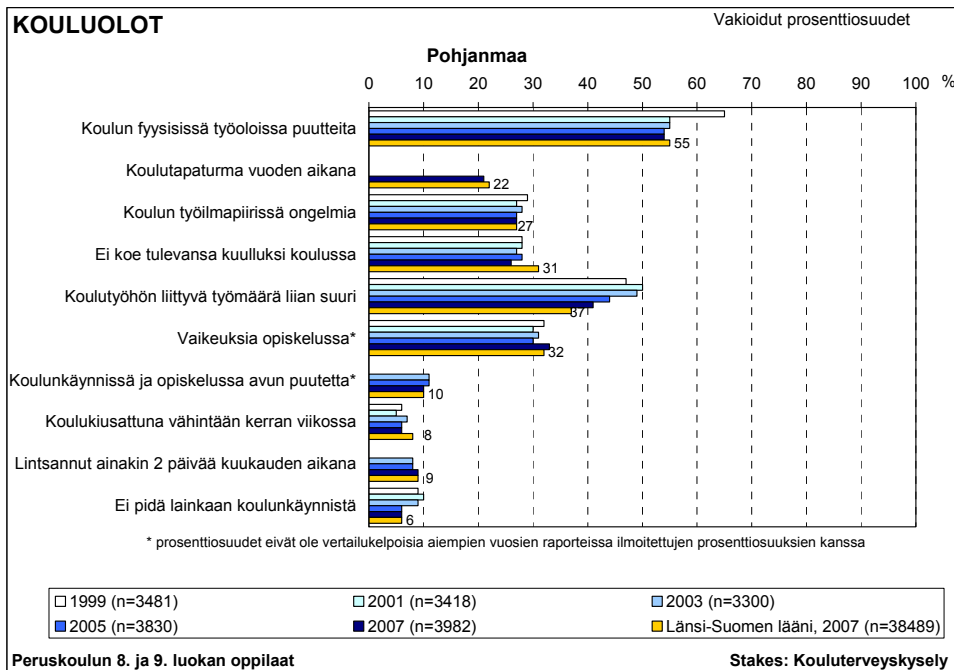

Kuvio 4. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

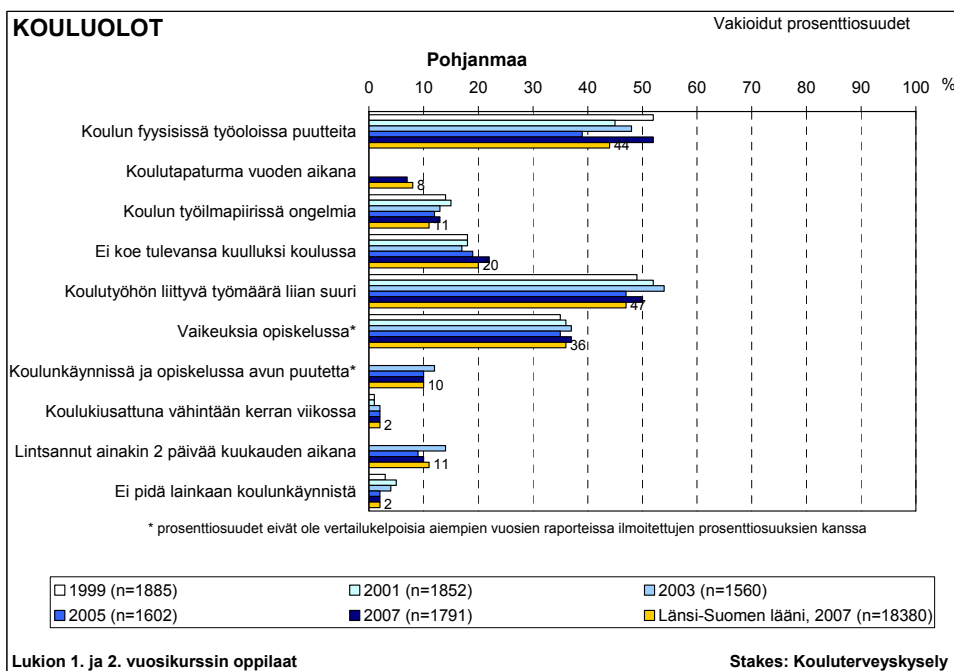
Ydinperheet olivat perherakenteena Pohjanmaalla hieman yleisempiä kuin Länsi-Suomen läänissä keskimäärin (kuviot 1–4). Vanhempien työttömyys oli pohjalaisnuorilla harvinaisempaa kuin läänissä. Pohjanmaalla vanhemmat olivat nuorten ilmoituksen mukaan keskimääräistä huonommin perillä lastensa viikonloppuiltojen viettopaikasta. Myös keskimääräistä suuremmalla osalla nuorista oli keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa. Pohjanmaan yläluokkalaisten vanhemmat eivät tupakoineet aivan yhtä yleisesti kuin läänissä. Lukiolaisista puolestaan hieman keskimääräistä useampi oli kokenut vuoden aikana fyysisestä uhkaa.

KOULUOLOT

Hieman aiempaa suuremmalla osalla pohjalaisnuorista oli vaikeuksia opiskeluissa: yläluokkalaisista 33 prosentilla ja lukiolaisista 37 prosentilla oli opiskeluvaikeuksia (kuviot 5–6; liitteet 1 ja 3). Terveystieteiden vastaanotolla käyntiä vaatinut koulutapaturma oli sattunut 21 prosentille yläluokkalaisista ja seitsemälle prosentille lukiolaisista – tätä kartoitettiin tänä vuonna ensimmäistä kertaa. Yläluokkalaisista hieman harvempi kuin vuonna 2005 katsoi, ettei tule koulussaan kuulluksi. Lukiolaisilla kuulematta jääminen koulussa yleistyi edelleen hieman. Koulutyön määrää liian suurena pitävien osuus on pienentynyt yläluokilla vuodesta 2003 lähtien, kun puolestaan lukiolaisista tänä vuonna useampi kuin kaksi vuotta sitten koki työmäärän liian suureksi. Lukiolaisten kokemukset koulun fyysisten työolojen puutteista lisääntyivät selvästi kahden viime vuoden aikana ja nyt opiskelijoista yhtä suuri osa kuin vuonna 1999, eli 52 prosenttia ilmoitti kokevansa työoloissa puutteita.

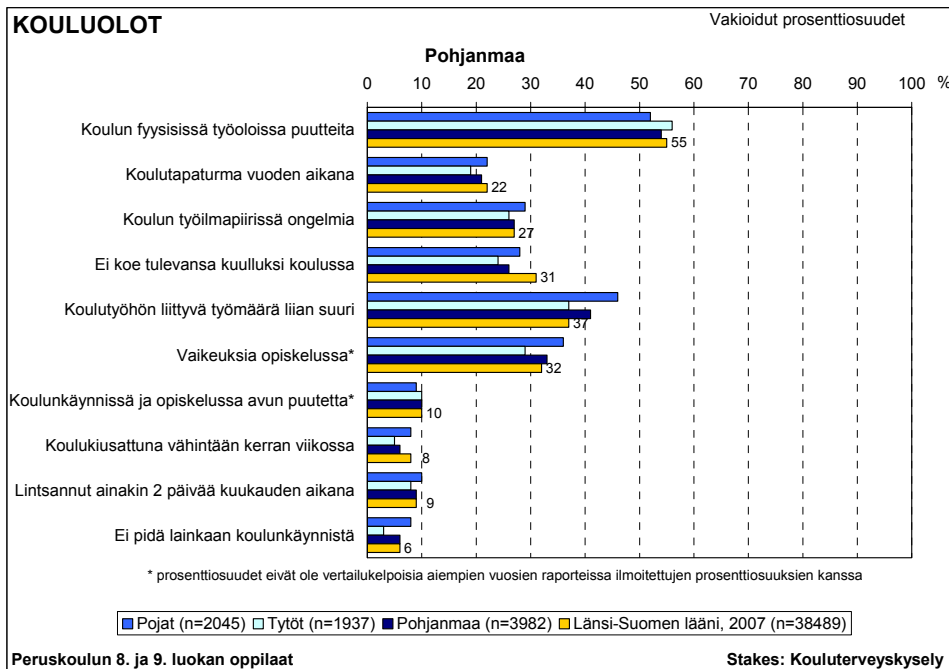

Kuvio 5. Kouluoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

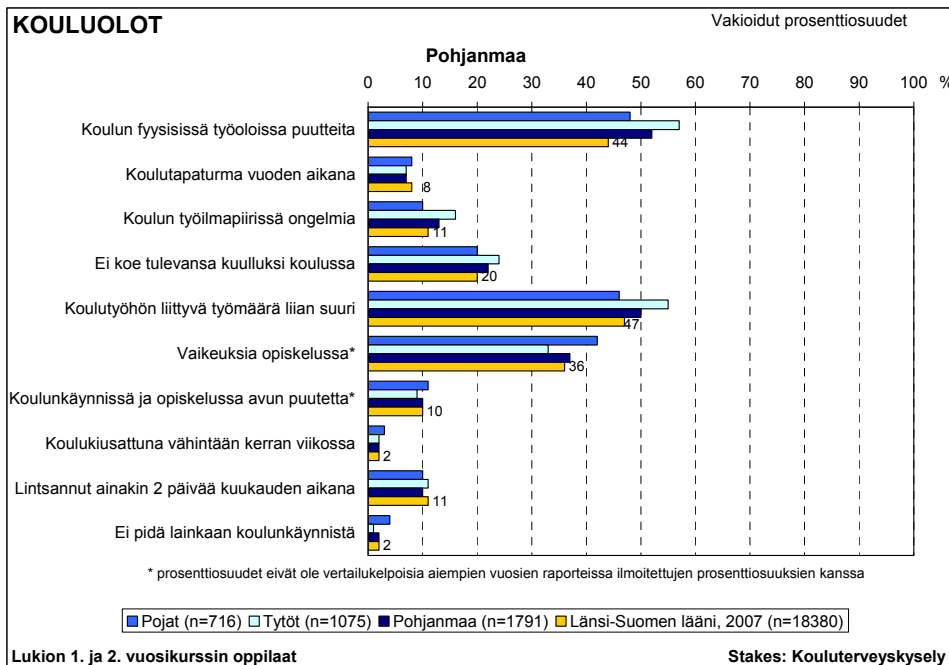

Kuvio 6. Kouluoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

Sekä peruskoulussa että lukiossa tytöt kokivat poikia enemmän puutteita koulun fyysisissä työoloissa (kuviot 7–8; liitteet 2 ja 4). Vaikeudet opiskelussa olivat pojilla yleisempiä kuin tytöillä ja pojat tyttöjä tavallisemmin ilmoittivat, etteivät pidä lainkaan koulunkäynnistä. Yläluokkien pojat ilmoittivat tyttöjä yleisemmin, etteivät tulleet koulussa kuulluksi ja että koulutyön määrä on liian suuri. Lukiossa tytöt olivat poikia useammin tätä mieltä. Koulun työilmapiirissä oli ongelmia yläluokilla useammin poikien ja lukiossa puolestaan tyttöjen mielestä. Yläluokkalaispojille oli sattunut useammin koulutapaturma, he joutuivat yleisemmin toistuvasti koulukiusatuksi ja lintsasivat tavallisemmin kuin yläluokkalaistyöt.

Kuvio 7. Kouluolindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

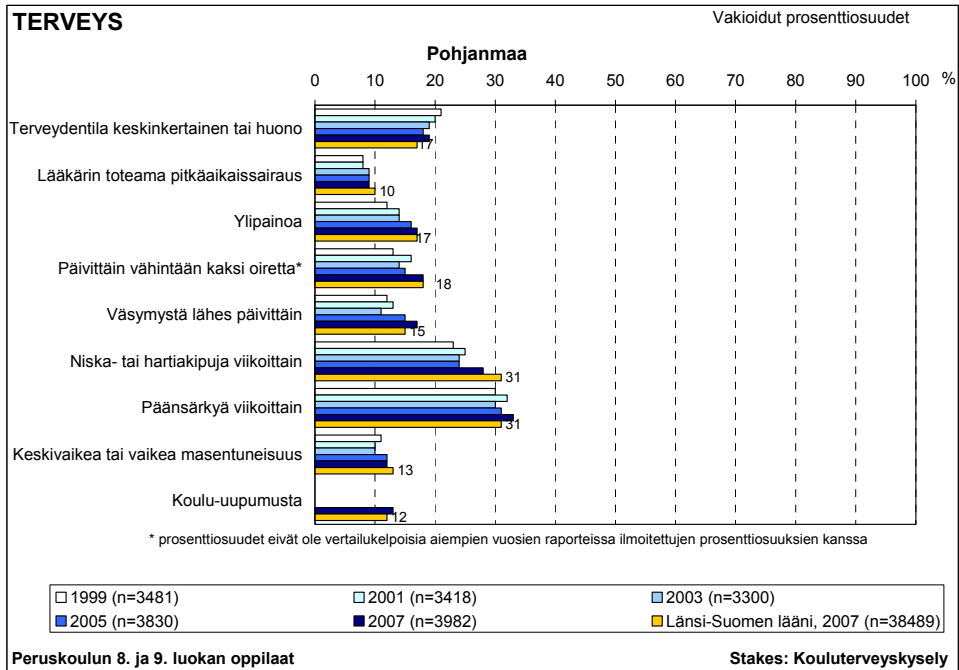

Kuvio 8. Kouluolindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

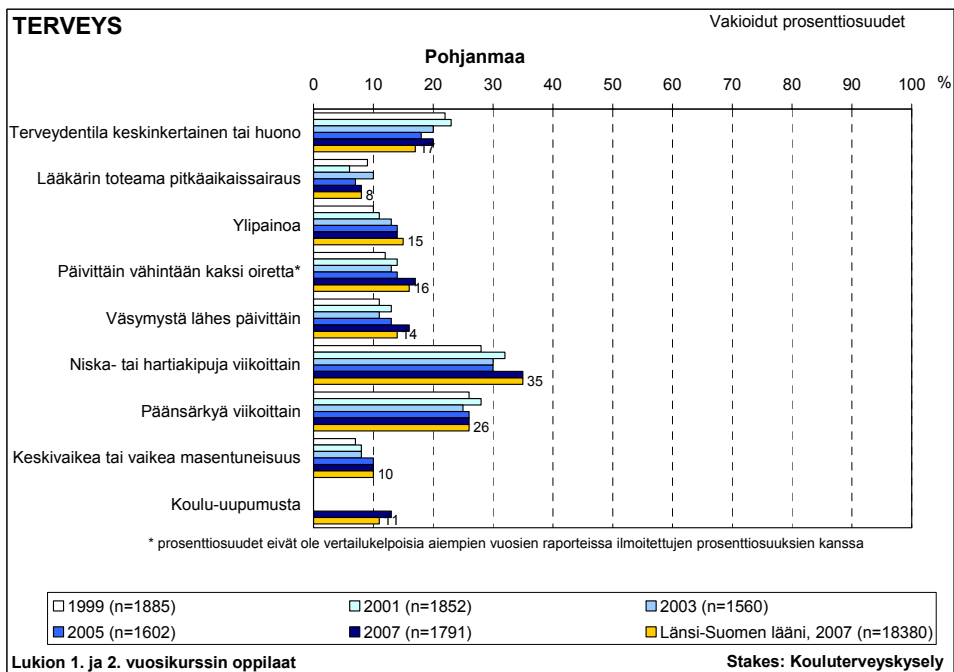
Niin yläluokilla kuin lukioissakin koulutyön määrää liian suurena pitäviä oli Pohjanmaalla keskimääräistä enemmän (kuviot 5–8). Yläluokkien oppilaat kokivat keskimääräistä harvemmin jäävänsä koulussaan kuulematta, kun puolestaan lukiolaisista hieman keskimääräistä suurempi osa oli tätä mieltä. Lukiolaiset yleisemmin kuin Länsi-Suomen läänissä pitivät koulunsa fyysisiä työoloja puutteellisina. Pohjalaisista yläluokkalaisista kuusi prosenttia, eli hieman keskimääräistä harvempi joutui vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi.

TERVEYS

Kahden viime vuoden aikana nuorten oireilu lisääntyi Pohjanmaalla (kuviot 9–10; liitteet 1 ja 3). Aiempaa suurempi osa nuorista koki vähintään kahta päivittäistä oiretta ja lähes päivittäistä väsymystä, joista jälkimmäinen on yleistynyt nuorten keskuudessa jo vuodesta 2003 lähtien. Lisäksi molempien koulutusasteiden nuorilla oli aiempaa yleisemmin viikoittaisia niska- tai hartiakipuja. Yläluokilla lisääntyi myös viikoittainen päänsärky. Lukiolaisista hieman useampi kuin vuonna 2005 ja yhtä suuri osa kuin vuonna 2003 piti terveydentilaansa korkeintaan keskinkertaisena. Koulu-uupumusta mitattiin ensimmäistä kertaa: sitä oli 13 prosentilla yläluokkalaisista ja lukiolaisista.

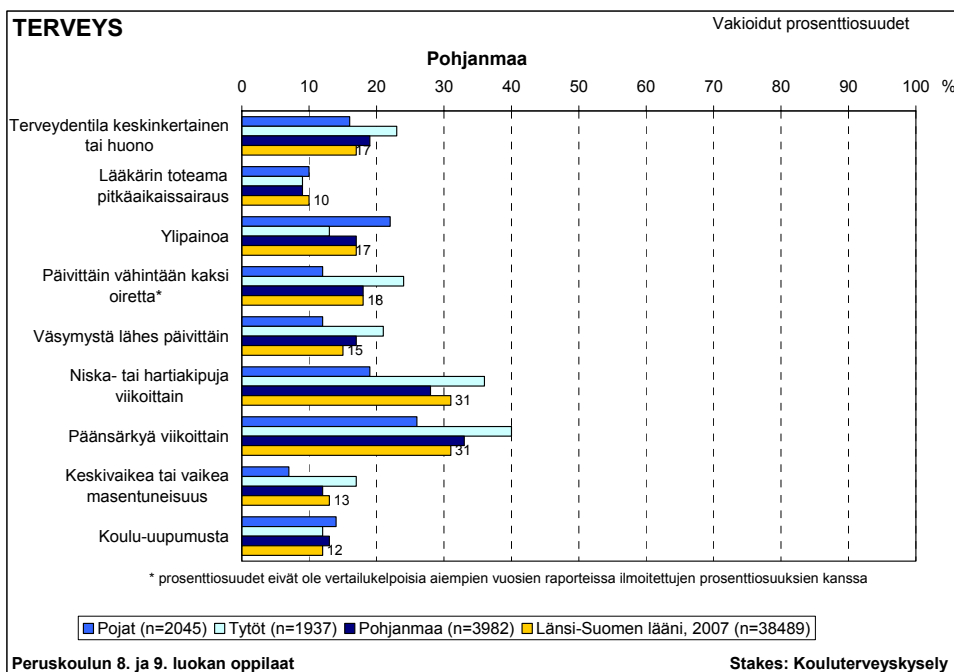

Kuvio 9. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

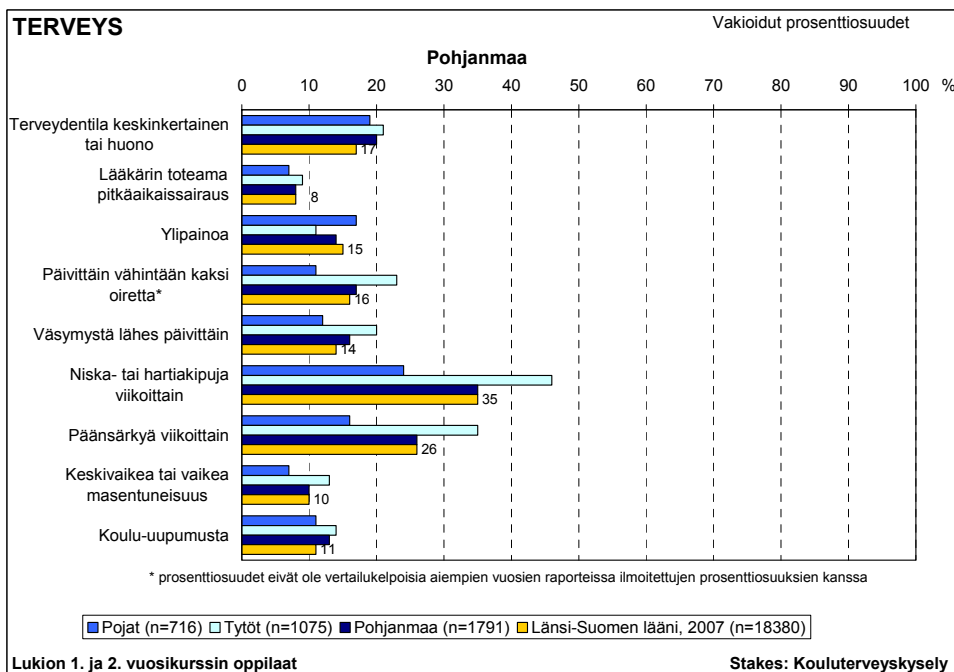

Kuvio 10. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

Terveydessä oli suuria eroja sukupuolten välillä (kuviot 11–12; liitteet 2 ja 4). Ylipainoisuus oli pojilla yleisempää kuin tytöillä: pojista noin viidesosa ja tytöistä reilu kymmenesosa oli ylipainoisia. Tytöt kokivat päivittäisiä ja viikoittaisia oireita selvästi yleisemmin kuin pojat. Esimerkiksi viikoittain niska-hartiakipuja oli 36 prosentilla yläluokkien tytöistä ja 46 prosentilla lukiolaistytöistä. Pojilla vastaavat osuudet olivat 19 prosenttia yläluokilla ja 24 prosenttia lukioissa. Myös keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta oli tytöillä enemmän: yläluokilla 17 prosentilla ja lukiossa 13 prosentilla tytöistä oli masentuneisuutta. Tytöt kokivat poikia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Lukiolaistytöillä oli yleisemmin koulu-uupumusta, yläluokilla pojat olivat yleisemmin koulu-uupuneita.

Kuvio 11. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

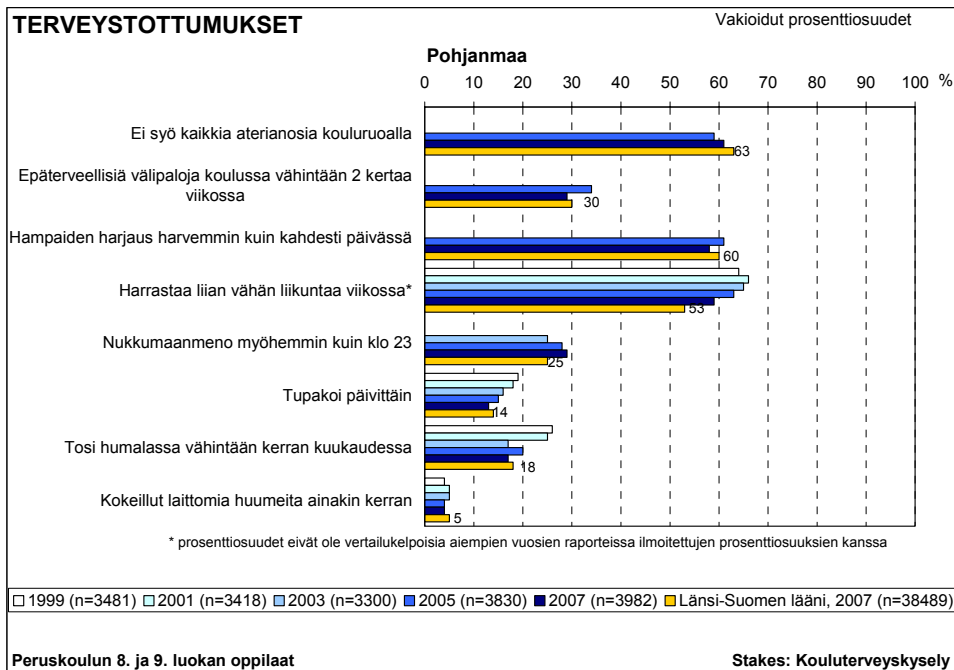

Kuvio 12. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

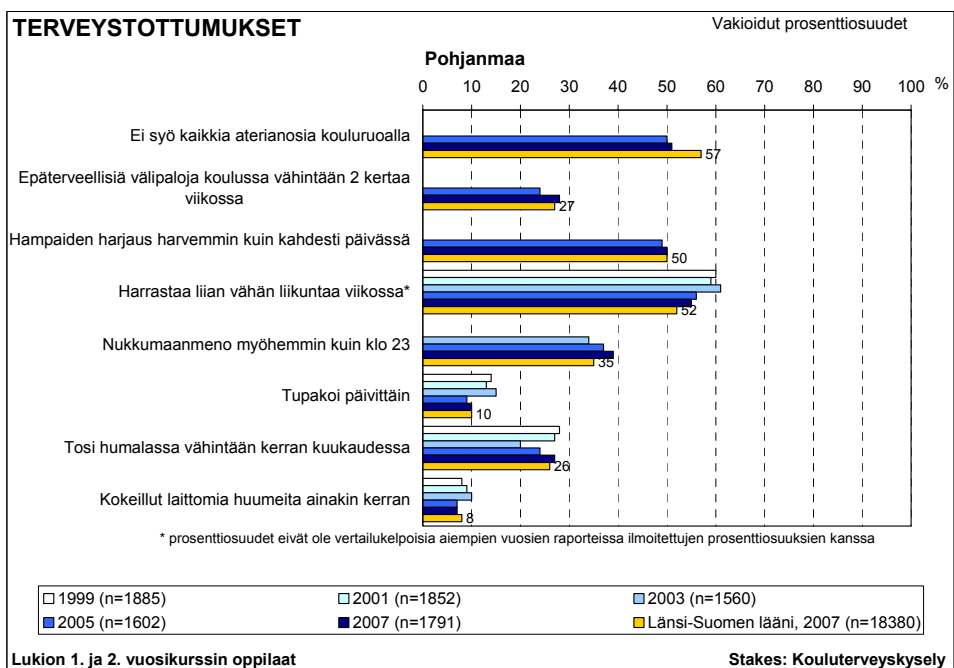
Koettu terveydentila oli Pohjanmaan nuorilla hieman heikompi kuin läänissä keskimäärin (kuviot 9–12). Myös lähes päivittäistä väsymystä oli hieman keskimääräistä suuremmalla osalla. Yläluokkalaisilla oli viikoittaisia päänsärkyä ja lukiolaisilla koulu-uupumusta hieman keskimääräistä tavallisemmin. Sen sijaan viikoittaiset niska- tai hartiakivut olivat yläluokkalaisilla hieman harvinaisempia kuin Länsi-Suomen läänin yläluokilla.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Hieman aiempaa suurempi osa yläluokkien oppilaista söi kouluruoan vain osittain: yläluokkalaisesta 61 prosenttia ja lukiolaisista 51 prosenttia jätti yleensä syömättä jonkin neljästä aterianosasta (kuviot 13–14; liitteet 1 ja 3). Epäterveellisten välipalojen säännöllinen syöminen koulussa harvinaistui yläluokilla, mutta yleistyi lukioissa kahden viime vuoden aikana. Yläluokkalaisten hampaiden harjaamistottumukset paranivat, sillä aiempaa pienempi osa harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Myös aiempaa harvempi yläluokkalainen harrasti terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikuntaa viikoittain. Lukiolaisista edelleen hieman useampi kuin edellisenä kyselyvuonna meni nukkumaan vasta klo 23:n jälkeen. Yläluokkalaisista joka kymmenes ja lukiolaisista 13 prosenttia tupakoi päivittäin – yläluokilla päivittäin tupakoivien osuus pieneni kahden viime vuoden aikana edelleen hieman. Yläluokkalaisista pienempi osa kuin vuonna 2005 ja lukiolaisista edelleen aiempaa suurempi osa joi itsensä humalaan vähintään kerran kuussa.

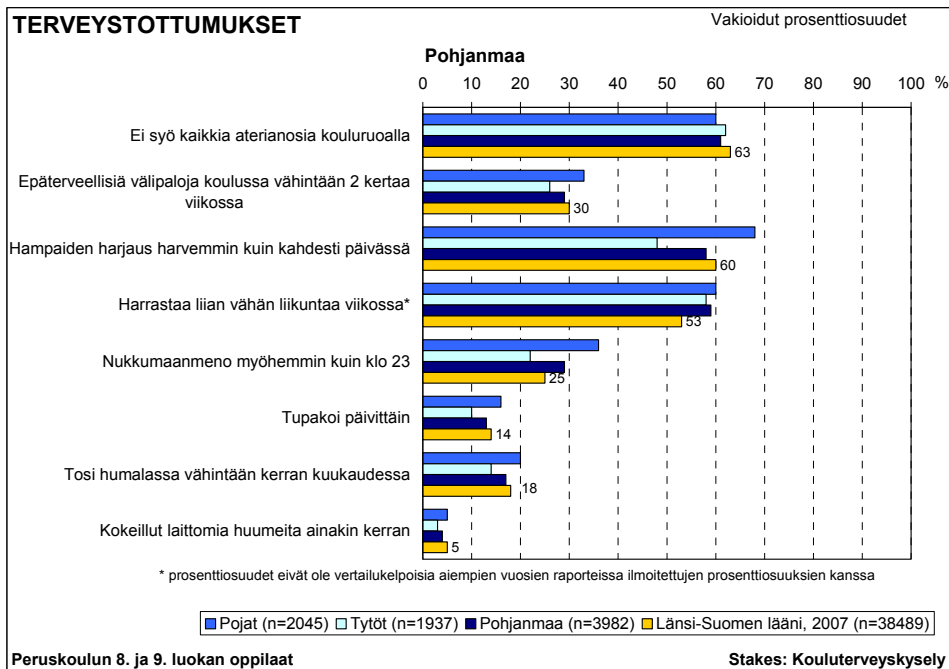

Kuvio 13. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoli-vakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

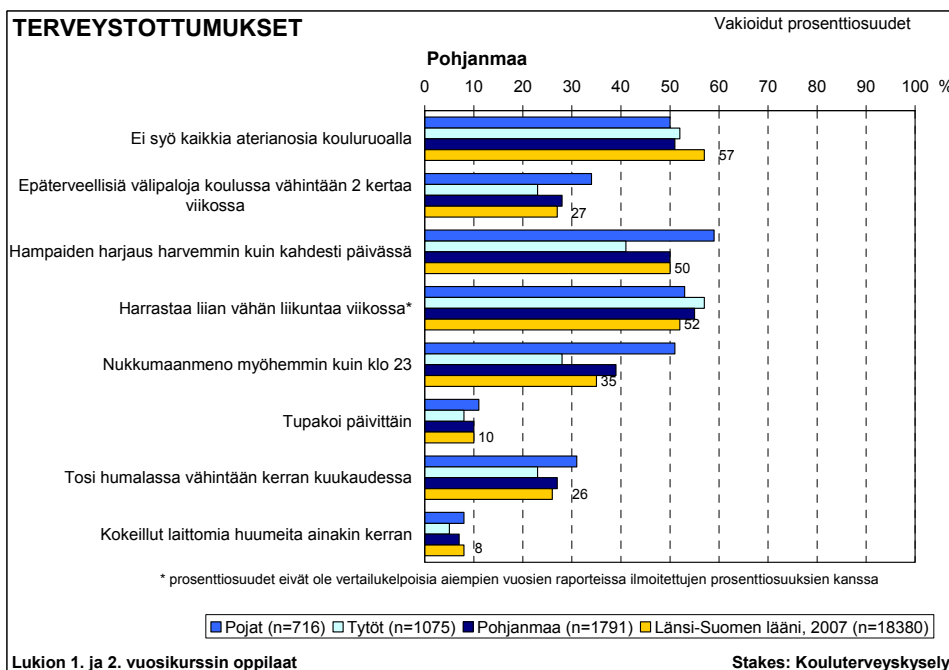

Kuvio 14. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoli-vakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

Pojat söivät yleisemmin epäterveellisiä välipaloja koulussa kuin tytöt (kuviot 15–16; liitteet 2 ja 4). Pojat harjasivat hampaansa huomattavasti tyttöjä harvemmin suositusten mukaisesti – peruskoulun yläluokilla 68 prosenttia ja lukioissa 59 prosenttia pojista harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Myöhäinen nukkumaanmenoaika oli pojille tyypillisempi kuin tytöille. Lisäksi pojat tupakoivat päivittäin, joivat itsensä humalaan vähintään kuukausittain ja kokeilivat laittomia huumeita yleisemmin kuin tytöt. Yläluokkalaispojat harrastivat tavallisemmin liian vähän liikuntaa viikoittain; lukioissa tilanne oli päinvastainen. Yläluokkien tytöt eivät syöneet kouluruokaa kokonaisuudessaan yhtä yleisesti kuin pojat.

Kuvio 15. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

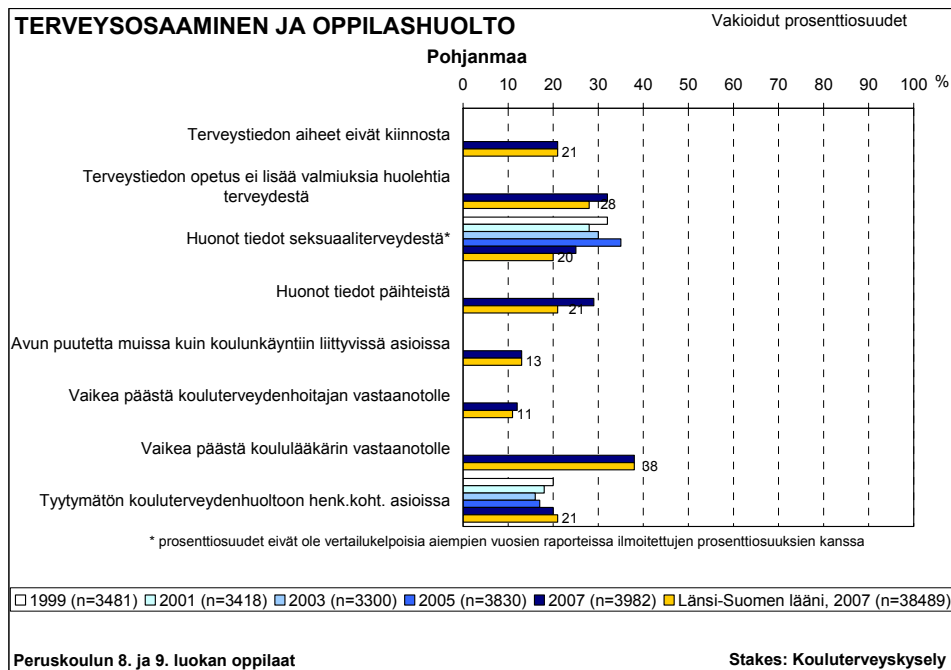
Kuvio 16. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

Pohjalaiset söivät keskimääräistä tavallisemmin kouluruoan kaikki ateriansat (kuviot 13–16). Sen sijaan liikuntaa Pohjanmaan nuoret harrastivat yleisemmin kuin läänissä liian vähän viikoittain ja myös myöhään valvominen koulupäivien iltoina oli Pohjanmaalla tavallisempaa. Yläluokkalaisten hampaiden harjaamistottumukset olivat hieman keskimääräistä paremmat.

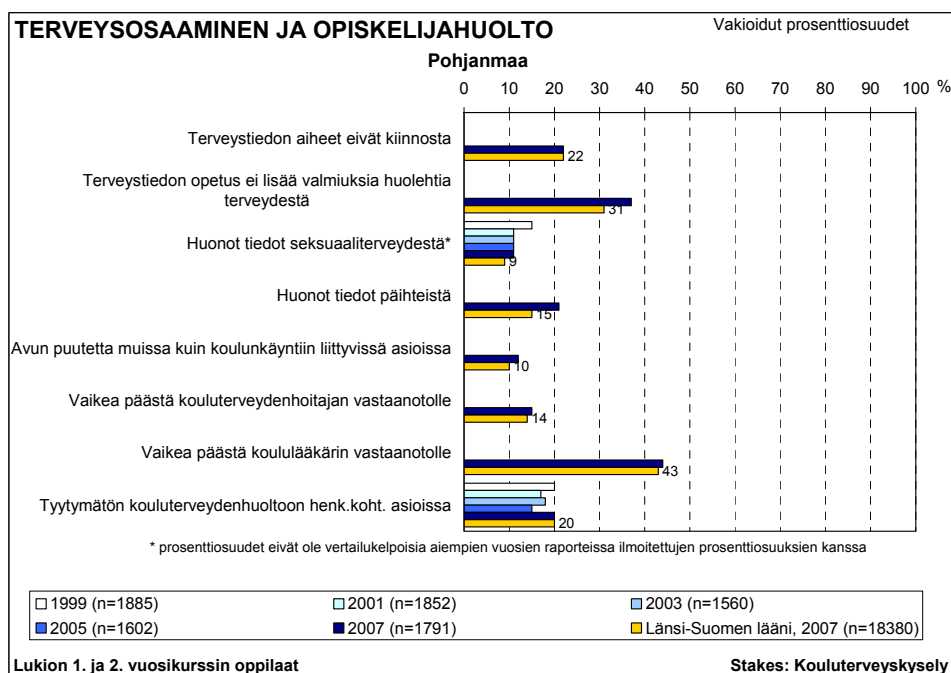
TERVEYSOSAAMINEN JA OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO

Tänä vuonna kartoitettiin ensimmäistä kertaa pohjanmaalaisnuorten suhtautumista terveystiedon oppiaineeseen (kuviot 17–18; liitteet 1 ja 3). Noin viidesosa nuorista terveystiedon aiheet eivät kiinnostaneet. Seksuaaliterveystietämys oli yläluokkalaisilla aiempaa harvemmin huonoa. Yläluokkalaisista 25 prosentilla ja lukiolaisista 11 prosentilla tiedot seksuaaliterveydestä olivat huonot.

Nuorilta kysyttiin, kuinka hyvin he saavat apua muihin kuin koulunkäyntiin liittyviin asioihin terveydenhoitajalta, lääkäriltä, koulupsykologilta, kuraattorilta ja opettajalta. Avun puutetta ilmoitti 13 prosenttia yläluokkalaisista 12 prosenttia lukiolaisista. Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyä vaikeana piti 12 prosenttia yläluokkalaisista ja 15 prosenttia lukiolaisista. Koululääkärille oli vaikea päästä yläluokkalaisista 38 prosentin ja lukiolaisista 44 prosentin mielestä. Tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon henkilökohtaisista asioista keskusteltaessa lisääntyi molempien koulutusasteiden nuorten keskuudessa ja nyt joka viides nuori oli tyytymätön tässä suhteessa.

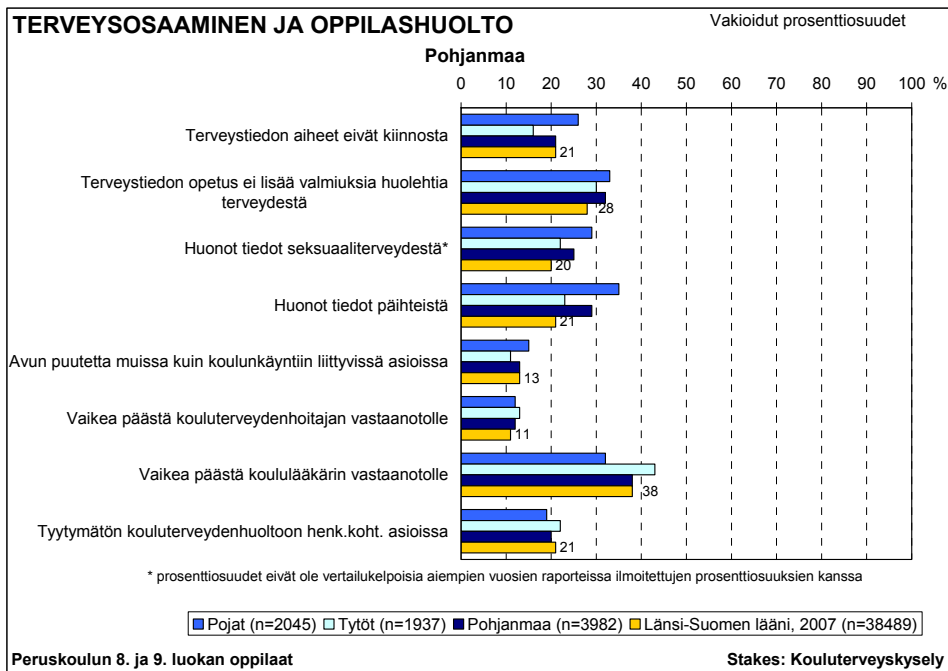

Kuvio 17. Terveysosaamisen ja oppilashuollon indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

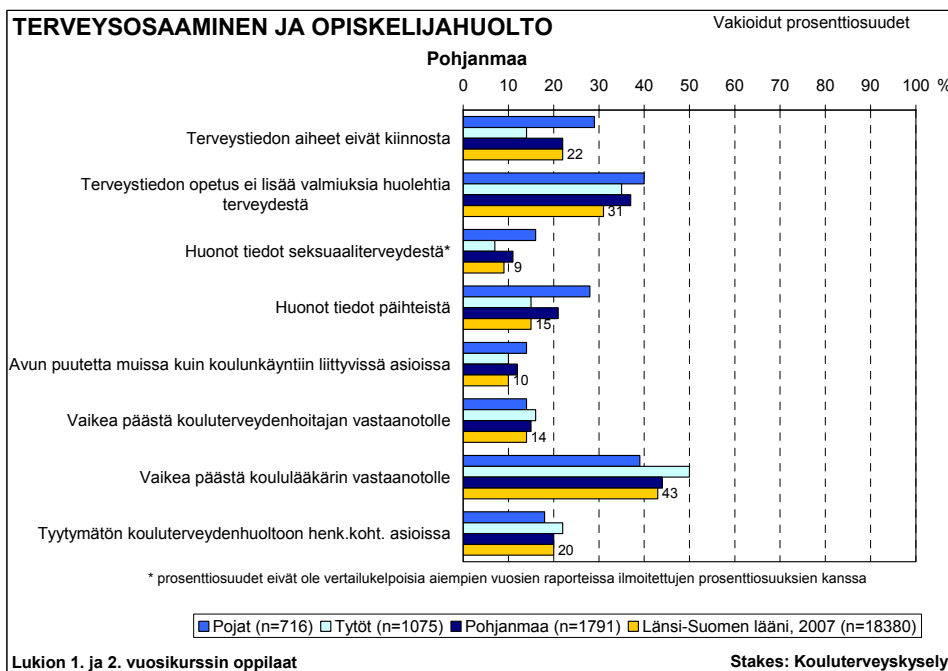

Kuvio 18. Terveysosaamisen ja opiskelijahuollon indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2007 sekä vertailutieto vuonna 2007.

Terveystiedon aiheet kiinnostivat poikia vähemmän kuin tyttöjä (kuviot 19–20; liitteet 2 ja 4). Lisäksi pojat useammin katsoivat, etteivät omat valmiudet huolehtia terveydestä lisäänty terveystiedon opetuksella. Poikien tiedot niin seksuaaliterveydestä kuin päihteistäkin olivat yleisemmin huonot kuin tyttöillä. Tytöt kokivat koululääkärin vastaanotolle pääsyn poikia useammin vaikeaksi: 43 prosenttia yläluokkalaistyöistä ja joka toinen lukiolaistyöistä piti koululääkärin vastaanotolle pääsyä vaikeana. Tytöt myös poikia useammin olivat tyytymättömiä kouluterveydenhuoltoon.

Kuvio 19. Terveysosaamisen ja oppilashuollon indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

Kuvio 20. Terveysosaamisen ja opiskelijahuollon indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2007.

Pohjanmaan yläluokkalaistyöistä ja lukiolaisista keskimääräistä useampi katsoi, ettei terveystiedon opetus lisää valmiuksia huolehtia omasta terveydestä (kuviot 17–20). Seksuaaliterveys- ja päihdetiedot olivat pohjalaisnuorilla keskimääräistä yleisemmin huonot. Päihdetietämys oli huonoa 29 prosentilla yläluokkien oppilaista ja 21 prosentilla lukiolaisista. Lukiolaiset hieman keskimääräistä useammin kokivat avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

POHDINTA

Lasten ja nuorten hyvinvointiasiat ja terveyden edistäminen ovat viime aikoina olleet laajalti esillä niin valtakunnan politiikan tasolla kuin kunnissakin. Monissa kansallisissa ohjelmissa ja suosituksissa annetaan ohjeistuksia lasten ja nuorten hyvinvoinnista⁵. Esimerkiksi juuri käynnistynyt *lasten nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma* tukee vuoden 2007 loppuun mennessä luotavaa eri hallinnonalat ylittävää *lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa*⁶, joka nuorisopolitiikan valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi antaa suuntaa läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen kasvava merkitys näkyy selkeästi myös eri ministeriöiden viimeaikaisissa hankkeissa. Esimerkiksi opetusministeriö ja Turun yliopisto käynnistivät viime syksynä osana laajempaa *kouluhyvinvointihanketta* KiVa koulu -hankkeen⁷ koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Syksyllä 2006 sosiaali- ja terveysministeriö tarttui puolestaan opiskeluterveydenhuollon haasteisiin julkaisemalla *Opiskeluterveydenhuollon oppaan*⁸ ja keväällä 2007 julkaistiin *Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelma*⁹, jossa huomioidaan nuorten seksuaalivahvistuksen kehittämistarpeet sekä seksuaaliopetuksen ja -kasvatuksen parantaminen.

Kunnan yksi tehtävä on seurata asukkaidensa - eli siis myös lasten ja nuorten - terveyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä¹⁰. Tähän tarpeeseen Kouluterveyskysely vastaa suoraan tuottamalla säännöllisesti vertailukelpoista kuntakohtaista tutkimustietoa lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin tehokkaampaa seurantaan varten. Kuntatasolla Kouluterveyskyselyn tietoja onkin hyödynnetty mm. erityisen lasten ja nuorten *hyvinvointitilinpäätöksen* laadinnassa. Hyvinvointitilinpäätöksen pohjalta kunnat ovat voineet rakentaa poikkihallinnollisen *hyvinvointikertomuksen*¹¹, johon päätöksenteon ja esimerkiksi kuntastrategian laatimisen tueksi on koottu tiedot kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Hyvinvointikertomuksen pohjalta on useissa kunnissa tehty lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmaa, joihin koottujen tietojen avulla kunnissa on mm. kehitetty palvelujen tarjontaa ja suunnattu uudelleen voimavaroja. Kuntien *lapsipoliittiset ohjelmat* ovatkin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tärkeä työkalu.

Kouluilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi, sillä nuoret viettävät suuren osan ajastaan koulujen vaikutuspiirissä elämänsä aikana, jolloin nuorten kehitys ja kasvu on voimakasta. Näinä vuosina nuoret omaksuvat uusia elämäntapoja ja asenteita, jotka saattavat edistää heidän myöhempää terveyttä ja toimintakykyään. Lisäksi se, että koulut tavoittavat suuren osan ikäluokasta luo koulujen tekemälle terveydenedistämistyölle jo lähtökohtaisesti erinomaisen tasa-arvoon perustuvan pohjan. Kouluilla on myös lakisääteisiä lasten ja nuorten terveyden edistämiseen liittyviä velvoitteita. Niiden tulee edistää oppilaiden ja koko kouluyhteisön terveyttä kouluterveydenhuollon avulla ja järjestää opetus niin, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä¹². Kouluterveyskyselyllä saadaan tietoa kouluissa tehtävän terveydenedistämistyön tueksi.

Keväällä 2007 selvitettiin Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämistä kunnissa Etelä- ja Itä-Suomen sekä Lapin läänien kuntien yhdyshenkilöiltä¹³. Vastanneista lähemmäs 90 prosenttia ilmoitti, että heidän kuntansa on joskus tilannut Kouluterveyskyselyn tulokset. Maksullisia kunta- ja koulukohtaisia tuloksia oli käsitelty yleisimmin kouluterveydenhuollossa ja oppilashuoltoryhmissä – puolesta vastanneista kunnista oli myös sovittu jatkotoimenpiteistä. Kunnissa ja kouluissa toimivat *Kouluterveyslähettiläät*¹⁴ pyrkivät edistämään Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämistä paikallistasolla. Lähettiläiden puoleen voikin kääntyä, jos on tarvetta esimerkiksi Kouluterveyskyselyn tulosten tarkempaan läpikäyntiin tai ideoille siitä, miten kyselyn tuloksia voisi hyödyntää lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi. Myös monissa hankkeissa hyödynnetään Kouluterveyskyselyn tietoja, esimerkiksi Terveyden edistämisen keskuksen *Koulun terveys- ja*

⁵ Ks. mm. STM: Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001: 4. Sähköisenä: <http://www.terveys2015.fi/terveys2015.pdf>.

⁶ Ks. Valtioneuvosto: Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. Helsinki: Edita, 2007. Sähköisenä: <http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>; Nuorisolaki (72/2006) 4 §. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>.

⁷ Ks. KiVa koulu -hankkeen Internet-sivut: <http://www.kivakoulu.utu.fi>; Opetusministeriön Internet-sivut: <http://www.minedu.fi> (luettu 25.5.2007).

⁸ Opiskeluterveydenhuollon opas. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:12. Sähköisenä: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/08/pr1156321555057/passthru.pdf>.

⁹ Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007–2011. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:17. Sähköisenä: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/05/pr1180335140613/passthru.pdf>.

¹⁰ Ks. Kansanterveyslaki (66/1972) 14 §; Lapsille sopiva Suomi. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005: 5, 61. Sähköisenä: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/05/cd1116309940724/passthru.pdf>.

¹¹ Stakesin Internet-sivut: <http://info.stakes.fi/hyvinvointikertomus> (luettu 25.5.2007).

¹² Kansanterveyslaki (66/1972) 14 §; Laki perusopetuslain muuttamisesta (477/2003) 3 §.

¹³ Lopulliset tulokset yhdyshenkilökyselystä julkaistaan Kouluterveyskyselyn Internet-sivuilla syksyllä 2007.

¹⁴ Ks. lisää tietoa Kouluterveyslähettiläiden toiminnasta ja eri alueiden lähettiläiden yhteystiedot löytyvät Kouluterveyslähettiläiden Internet-sivuilta <http://info.stakes.fi/kouluterveyslahettilaat/FI/Kouluterveyslahettilaat>.

hyvinvointihankkeessa¹⁵ ja Stakesin koordinoimassa Pohjois-Karjalan, Kajaanin ja Oulun seudun ammattikorkeakoulujen Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishankkeessa¹⁶.

Ilon- ja huolenaiheet vuonna 2007 Pohjanmaalla

Seuraavassa esitellään tiivistetysti erityisiä ilon- ja huolenaiheita Pohjanmaalla. Ensisijaisesti painotetaan muutosta kahden viimeisimmän kyselyvuoden välillä, mutta myös tärkeimmät erot lääniin verrattuna on esitelty.

ILONAIHEET	HUOLENAIHEET
<p>Peruskoulussa ja lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none">• vanhempien työttömyys väheni edelleen ja oli nyt harvinaisempaa kuin läänissä• keskimääräistä useampi söi kouluruoan kokonaisuudessaan <p>Lisäksi peruskoulussa:</p> <ul style="list-style-type: none">• vanhempien tupakointi oli keskimääräistä harvinaisempaa• aiempaa ja keskimääräistä harvempi koki, ettei tule koulussa kuulluksi• koulutyön määrää liian suurena pitävien osuus pieneni edelleen• koulukiusaaminen oli hieman keskimääräistä harvinaisempaa• makeita ja rasvaisia välipaloja syötiin aiempaa harvemmin useasti viikossa koulussa• hampaiden harjaamistottumukset paranivat ja olivat hieman keskimääräistä paremmat• edelleen aiempaa harvempi harrasti viikoittain liian vähän liikuntaa• päivittäin tupakointi harvinaistui• harvempi kuin vuonna 2005 joi itsensä vähintään kuukausittain humalaan• seksuaaliterveystiedot paranivat <p>Lisäksi lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none">• keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa vähenivät edelleen hieman	<p>Peruskoulussa ja lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none">• vanhemmat olivat keskimääräistä huonommin perillä lastensa viikonloppuiltojen viettopaikasta• keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa olivat keskimääräistä tavallisempia• keskimääräistä suurempi osa piti koulutyön määrää liian suurena• vaikeudet opiskelussa yleistyivät• hieman keskimääräistä useampi piti terveydentilaansa korkeintaan keskinkertaisena• päivittäinen oireilu ja viikoittaiset niska- tai hartiakivut yleistyivät• liian vähän viikoittain liikuntaa harrastavien osuus oli keskimääräistä suurempi• myöhään valvominen oli tavallisempaa kuin läänissä• seksuaaliterveys- ja päihdetiedot olivat keskimääräistä yleisemmin huonot• tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon lisääntyi <p>Lisäksi peruskoulussa:</p> <ul style="list-style-type: none">• hieman aiempaa ja keskimääräistä useammalla oli viikoittaista päänsärkyä• hieman aiempaa useampi jätti jonkin kouluruoan aterianosista syömättä <p>Lisäksi lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none">• hieman aiempaa useampi ilmoitti, etteivät vanhemmat aina tiedä lastensa viikonloppuiltojen viettopaikkaa• puutteet koulun fyysisissä työoloissa yleistyivät ja olivat yleisempiä kuin läänissä• edelleen useampi kuin aiemmin katsoi jäävänsä koulussa kuulematta• useampi kuin vuonna 2005 koki koulutyön määrän liian suureksi• koettu terveydentila huononi hieman• koulu-uupumusta oli hieman keskimääräistä useammalla• epäterveellisten välipalojen syöminen yleistyi• myöhään valvominen lisääntyi edelleen• humalajuominen vähintään kerran kuussa yleistyi edelleen

¹⁵ Ks. Terveiden edistämisen keskuksen Internet-sivut: http://www.tekry.fi/index.php?page=toi_kouluhanke.

¹⁶ Ks. lisää tietoa hankkeesta ja siinä kehitetyistä toimintamalleista Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishankkeen Internet-sivuilla <http://info.stakes.fi/kouluterveyslahettilaat/FI/pilottihanke>.
Kouluterveyskysely 2007

Erityiskysymyksiä vuonna 2007

Vuosittain Kouluterveyskyselyyn tuloksista nostetaan erityisiä huolenaiheita. Vuonna 2007 huomiota on kiinnitetty nuorten fyysiseen ja psyykkiseen oireiluun, kouluterveydenhuollon palveluihin, koulukiusaamiseen, ylipainoisuuteen sekä tupakointiin ja alkoholin käyttöön.

Nuorten erilaisten fyysisten oireiden on havaittu lisääntyvän ja oireilun olevan verrattain yleistä¹⁷. Myös Pohjanmaalla oireilu oli nuorilla tavallista, eikä kehitys viimeisen kahden vuoden aikana ole ollut kovinkaan myönteistä. Päivittäinen oireilu lisääntyi vuodesta 2005; useita päivittäisiä oireita oli nyt lähes joka viidennellä. Oireilu on myös sukupuolittunutta - tytöt raportoivat erilaisia oireita selvästi useammin kuin pojat. Oireilun vähentämiseksi voidaan tehdä paljonkin koulu yhteisössä, sillä esimerkiksi välituntien liikkumismahdollisuuksien parantamisella sekä säädettyjen pulpettien ja istuimien hankkimisella on todettu olevan merkitystä oireilun kannalta¹⁸.

Oireilun rinnalla on hyvä tarkastella masentuneisuutta ja koulu-uupumusta. Pohjanmaalla keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta oli noin joka kymmenennellä. Masentuneeseen oloonsa nuoret yrittivät yleisimmin saada apua puhumalla siitä ystävilleen tai muille nuorille – vanhempien puoleen asiassa käännyttiin harvemmin. Koulun ja kodin aikuisilta vaaditaan aktiivista nuoren olotilassa tapahtuvien mahdollisten muutosten tarkkailua ja tunnistamista, sillä aiemmissa tutkimuksissa masennusta kokevien nuorten on havaittu hakeutuvan varsin harvoin terveydenhuollon palveluiden pariin mielenterveysyiden vuoksi¹⁹. Pohjanmaalla vähintään kahta päivittäistä oiretta kokevilla oli selvästi muita useammin masentuneisuutta – useiden päivittäisten oireiden yhteys masentuneisuuteen on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa²⁰. Toistuvasti oireilevilla nuorilla tulisikin huomioida masentuneisuuden mahdollisuus.

Vuonna 2007 Kouluterveyskyselyssä mitattiin Pohjanmaalla ensimmäistä kertaa nuorten koulu-uupumusta, jota oli vajaalla kahdeksasosalla. Kysymykset perustuivat Katariina Salmela-Aron ja Petri Näätsen laatimaan koulu-uupumusmittariin (BBI-10), jossa koulu-uupumus ymmärretään pitkittyneenä stressioireyhtymänä, joka kehittyy jatkuvan kouluun liittyvän stressin seurauksena. Koulu-uupumukseen on aiemmin liitetty uupumusasteinen väsymys, voimakkaat riittämättömyyden tunteet tai voimakas kyynistynyt suhtautuminen koulunkäyntiin.²¹ Kouluterveyskyselyyn tulokset Pohjanmaalta poikkesivat aiemmista havainnoista koulu-uupumuksen yleisyydestä, sillä sukupuolten välinen ero ei ollut merkitsevä ja lisäksi uupumusta oli yhtä yleisesti molemmilla koulutusasteilla²².

Kansanterveyslain mukaan kunnan tulee osana kansanterveystyötä huolehtia kouluterveydenhuollon ylläpidosta. Kouluterveydenhuollossa on edelleen paljon kehittämisen varaa, sillä tällä hetkellä se ei vastaa annettuja laatusuosituksia²³, mikä on johtanut oppilaiden alueelliseen eriarvoisuuteen läänien sisällä. Tällä hetkellä kouluterveydenhuollon ehkäisevä tehtävä sen paremmin kuin suositus koululaisten terveyden edistämisestä eivät toteudu kaikissa kunnissa.²⁴ Pohjanmaalla nuoret kokivat koululääkärille pääsyn selvästi vaikeammaksi kuin terveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn. Noin 40 prosenttia nuorista piti lääkärin vastaanotolle pääsyä vaikeana; tytöt ja lukiolaiset hieman poikia ja peruskoululaisia useammin. Kouluterveydenhuollon vastaanotolle pääsyn vaikeaksi kokevat olivat muita yleisemmin tyytymättömiä kouluterveydenhuollon toimivuuteen henkilökohtaisista asioista keskusteltaessa.

Koulukiusaamiseen on kiinnitetty jo useamman vuoden ajan huomiota, mutta tästä huolimatta muutokset kiusaamisen yleisyydessä ovat vähäisiä. Lukukauden aikana vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutui Kouluterveyskyselyyn mukaan noin joka viidestoista Pohjanmaan yläluokkalaisista. Koulukiusaamiseen osallistui vähintään kerran viikossa lukukauden aikana lähes yhtä suuri osa yläluokkalaisista. Koulukiusaaminen kosketti poikia tyttöjä yleisemmin ja oli lukiossa selvästi harvinaisempaa kuin yläluokilla. Koulukiusaaminen pohjautuu vuorovaikutukseen ja tuon vuorovaikutuksen ymmärtäminen luo perustan

¹⁷ Välimaa, Raii: Nuorten itsearvioitu terveys ja toistuva oireilu 1984–2002. Teoksessa Kannas, Lasse (toim.): Koululaisten terveys ja terveyskäyttäytyminen muutoksessa. WHO-Koululaistutkimus 20 vuotta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Terveiden edistämisen tutkimuskeskus, 2004.

¹⁸ Ks. esim. viite 17.

¹⁹ Haarasilta, Linnea: Major depressive episode in adolescents and young adults - a nationwide epidemiological survey among 15–24-year-olds. Publications of the National Public Health Institute A14/2003. Helsinki: Hakapaino, 2003. Sähköisenä: http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_a/2003a14.pdf.

²⁰ Vrt. Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Mistä tukea? Helsinkiläisnuorten masentuneisuus, koulukiusaaminen ja luvattomat poissaolot 1996–2006. Helsinki: Stakes, 2006. Sähköisenä: http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/ebbd980104203fa/Mista_tukea1996-2006.pdf.

²¹ Salmela-Aro, Katariina & Näätsen, Petri: Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10. Helsinki: Edita, 2005.

²² Vrt. viite 21.

²³ Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Sähköisenä: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2004/08/pr1092909444623/passthru.pdf>.

²⁴ Apulaisoikeuskanslerin päätös kouluterveydenhuollon toteutumisesta. Dnro 6/50/06; Wiss, Kirsi & Kivimäki, Hanne & Kosunen, Elise & Rimpelä, Arja & Saaristo, Vesa & Rimpelä, Matti: Kouluterveydenhuollon henkilöstössä suuria eroja. Suomen Lääkärilehti 1–2/2007. Kouluterveyskysely 2007

kiusaamiseen puuttumiselle: opettajien tulisikin osata tunnistaa kiusaamiseksi tarkoitettu vuorovaikutus²⁵. Viime syksynä käynnistyneessä opetusministeriön rahoittamassa KiVa Koulu -ohjelmassa luodaan ensimmäinen valtakunnallinen koulukiusaamisen vastainen toimintaohjelma, jonka tavoitteena on antaa käytännön työkaluja kiusaamisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn²⁶.

Painonhallinnan edistäminen on merkittävä haaste nyky-Suomessa, sillä ylipaino on merkittävä kansansairauksien riskitekijä ja se yleistyy edelleen²⁷. Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten ylipainoisuus on lisääntynyt Pohjanmaalla hienoisesti 2000-luvun alusta. Pojista selvästi suurempi osa kuin tytöistä oli vuonna 2007 ylipainoisia. Painonhallinnan yhteydessä ei sovi unohtaa jo nuoruudessa omaksuttujen elintapojen tärkeyttä: liikunnan vähäisyyden ja liiallisen energiansaannin on havaittu johtavan helposti painonnousuun²⁸. UKK-instituutti on kehittänyt liikuntapiirakan²⁹, jossa terveystieteiden suositukset lasten ja nuorten osalta toteutuu, jos lähes päivittäin liikutaan tunnin verran. Pohjanmaan ylipainoisista nuorista 64 prosenttia ja muista nuorista 55 prosenttia harrasti tämän suosituksen mukaan liian vähän liikuntaa viikossa. Myös lasten ja nuorten ravitsemuskasvatuksen ydintavoitteisiin sisältyvät painonkehityksen ja kasvun turvaaminen ja ylipainon ehkäisy³⁰. Lasten ja nuorten myönteisten ruoka- ja ruokailutottumusten kehittämiseen ja siten ylipainon lisääntymisen ehkäisemiseen kouluilla on hyvät mahdollisuudet esimerkiksi tarjoamalla terveellisiä välipalavaihtoehtoja. Kouluterveyskyselyn Pohjanmaan aineistossa reilu 40 prosenttia nuorista ilmoitti yleensä syövänsä koulussa kaikki ateriansosat – lukiolaiset yläluokkalaisia yleisemmin söivät aterian kokonaisuudessaan. Koulussa vähintään kahdesti viikossa epäterveellisiä välipaloja söi useampi kuin joka neljäs pohjalaisnuorista.

Tupakoinnissa on tutkimusten mukaan havaittavissa myönteistä vähenemistä 2000-luvun alkuvuosista lähtien³¹. Tutkittaessa nuorten tupakointia ehkäisevien ohjelmien vaikuttavuutta on todettu nuorten aktivointiin perustuvien ehkäisymenetelmien olevan tehokkaimpia³². Pohjanmaalla nuorten päivittäinen tupakointi on vähentynyt hienoisesti Kouluterveyskyselyn mukaan peruskoulujen yläluokilla vuodesta 1999, kun puolestaan lukiossa väheneminen tapahtui vuoden 2003 jälkeen ja nyt näytetään jäädyn vuoden 2005 tasolle. Nuorten humalajuomisen on havaittu vähentyneen ja raittiuden yleistyneen³³, tosin vuoden 2004 alkoholiveron alennus ja Viron EU-jäsenyyden mukanaan tuoma tuontirajoitusten poistuminen katkaisivat vuosituhannen vaihteessa alkaneen myönteisen kehityksen. Viime aikoina on alettu puhua nuorten alkoholin kulutuksen polarisoitumisesta; osalle usein toistuva humalajuominen on edelleen tavallista, kun puolestaan entistä suurempi osa pysyy täysin raittiina³⁴. Pohjanmaalla alkoholia käytettiin vuonna 2007 hieman harvemmin kuin edellisellä kyselyvuonna: alkoholin kuukausittainen käyttö väheni yläluokilla ja lukiolaistyöillä. Humalajuomisen osalta muutos ei ollut aivan yhtä myönteinen: peruskoulun yläluokkalaisten humalajuominen väheni, mutta lukiossa vähintään kerran kuussa itsensä tosi humalaan juovien osuus kasvoi edelleen. Humalajuominen olikin Pohjanmaalla melko yleistä, vaikka edelleen hieman aiempaa useampi - lukiolaispoikia lukuun ottamatta - ilmoitti, ettei juo itseään koskaan humalaan. Kouluterveyskyselyn Pohjanmaan maakunnan aineistossa raittiiden osuus on nyt suurempi kuin 2000-luvun vaihteessa, mutta kahden viimeisen kyselyvuoden aikana raittius ei lisääntynyt.

²⁵ Hamarus, Päivi: Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2006.

²⁶ Ks. KiVa koulu -hankkeen Internet-sivut: <http://www.kivakoulu.utu.fi>; Opetusministeriön Internet-sivut: <http://www.minedu.fi> (luettu 25.5.2007).

²⁷ Prättälä, Ritva & Paalanen, Laura (toim.): Elintavat ja niiden väestöryhmäerot Suomessa. Terveys 2000 -tutkimus. Helsinki: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B2/2007; Helakorpi, Satu & Patja, Kristiina & Prättälä, Ritva & Uutela, Antti: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2006. Helsinki: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B1/2007. Sähköisenä: http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_b/2007/2007b01.pdf.

²⁸ Prättälä, Ritva & Paalanen, Laura (toim.): Elintavat ja niiden väestöryhmäerot Suomessa. Terveys 2000 -tutkimus. Helsinki: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B2/2007; Pietikäinen, Minna: Miksi liian moni poika on ylipainoinen? SLU, Liikunnan ja Urheilun Maailma 12/06. Sähköisenä: http://www.slu.fi/verkkolehti/artikkeli/?ARTIKKELI_NUM=37211.

²⁹ UKK-instituutin Internet-sivut: <http://www.ukkinstituutti.fi/fi/liikuntavinkit/503> (luettu 7.6.2007).

³⁰ Valtion ravitsemusneuvottelukunta. Toimintaohjelma kansallisten ravitsemussuositusten toteuttamiseksi. Helsinki: Edita, 2003.

³¹ Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Nuorten elinolot, koulutyö, terveys ja terveystottumukset 1996–2005. Kouluterveyskysely 2005. Työpapereita 25/2006. Helsinki: Stakes, 2006. Sähköisenä: <http://www.stakes.fi/verkkopapereita/tyopaperit/T25-2006-VERKKO.pdf>.

³² Pennanen, Marjaana & Patja, Kristiina & Joronen, Katja: Tupakkakertomus 2006. Oikeus savuttomaan elämään. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 3/2006. Helsinki: KTL, 2006.

³³ Hibell, Björn ym.: The ESPAD Report 2003. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. Tukholma, 2004.

³⁴ STM: Alkoholilolot EU-Suomessa. Kulutus, haitat ja politiikan kehitys 1990–2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006: 19. Sähköisenä: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/07/hl1151647213306/passthru.pdf>.

LIITTEET

Liite 1. Kouluterveyskyselyyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2007 Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.

	1999 (n=3481)	2001 (n=3418)	2003 (n=3300)	2005 (n=3830)	2007 (n=3982)	Länsi-Suomen lääni 2007 (n=38 489)
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	18	15	15	16	15	22
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	38	35	37	34	34	37
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	29	25	22	20	16	22
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	15	18	21	22	27	27
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettoa paikkaa	41	43	43	40	41	37
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	18	20	18	16	15	11
Ei yhtään läheistä ystävää	10	11	10	9	9	11
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	-	-	19	18	19	18
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	-	-	20	15	16	17
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	65	55	55	54	54	55
Koulutapaturma vuoden aikana	-	-	-	-	21	22
Koulun työilmapiirissä ongelmia	29	27	28	27	27	27
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	28	28	27	28	26	31
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	47	50	49	44	41	37
Vaikeuksia opiskelussa*	32	30	31	30	33	32
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	-	-	11	11	10	10
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	6	5	7	6	6	8
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	-	-	8	8	9	9
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	9	10	9	6	6	6
Terveydentila keskinkertainen tai huono	21	20	19	18	19	17
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	8	8	9	9	9	10
Ylipainoa	12	14	14	16	17	17
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	13	16	14	15	18	18
Väsymystä lähes päivittäin	12	13	11	15	17	15
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	23	25	24	24	28	31
Päänsärkyä viikoittain	30	32	30	31	33	31
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	11	10	10	12	12	13
Koulu-uupumusta	-	-	-	-	13	12
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	-	-	-	59	61	63
Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa	-	-	-	34	29	30
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	-	-	-	61	58	60
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	64	66	65	63	59	53
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	-	-	25	28	29	25
Tupakoi päivittäin	19	18	16	15	13	14
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	26	25	17	20	17	18
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	4	5	5	4	4	5
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	-	-	-	-	21	21
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	-	-	-	-	32	28
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	32	28	30	35	25	20
Huonot tiedot päihteistä	-	-	-	-	29	21
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa	-	-	-	-	13	13
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	-	-	-	-	12	11
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	-	-	-	-	38	38
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	20	18	16	17	20	21

* prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Liite 2. Kouluterveyskyselyyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.

	Pohjanmaa			Länsi-Suomen lääni 2007 (n=38 489)
	Pojat (n=2045)	Tytöt (n=1937)	Yhteensä (n=3982)	
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	14	17	15	22
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	32	36	34	37
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	15	18	16	22
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	27	27	27	27
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettoa paikkaa	45	37	41	37
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	14	16	15	11
Ei yhtään läheistä ystävää	13	5	9	11
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana	24	14	19	18
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	21	11	16	17
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	52	56	54	55
Koulutapaturma vuoden aikana	22	19	21	22
Koulun työilmapiirissä ongelmia	29	26	27	27
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	28	24	26	31
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	46	37	41	37
Vaikeuksia opiskelussa*	36	29	33	32
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	9	10	10	10
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	8	5	6	8
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	10	8	9	9
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	8	3	6	6
Terveydentila keskinkertainen tai huono	16	23	19	17
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	10	9	9	10
Ylipainoa	22	13	17	17
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	12	24	18	18
Väsymystä lähes päivittäin	12	21	17	15
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	19	36	28	31
Päänsärkyä viikoittain	26	40	33	31
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	7	17	12	13
Koulu-uupumusta	14	12	13	12
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	60	62	61	63
Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa	33	26	29	30
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	68	48	58	60
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	60	58	59	53
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	36	22	29	25
Tupakoi päivittäin	16	10	13	14
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	20	14	17	18
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	5	3	4	5
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	26	16	21	21
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	33	30	32	28
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	29	22	25	20
Huonot tiedot päihteistä	35	23	29	21
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa	15	11	13	13
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	12	13	12	11
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	32	43	38	38
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	19	22	20	21

* prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Liite 3. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2007 Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.

	1999 (n=1885)	2001 (n=1852)	2003 (n=1560)	2005 (n=1602)	2007 (n=1791)	Länsi-Suomen lääni, 2007 (n=18 380)
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	13	15	13	12	14	18
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	31	29	28	27	27	27
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	24	21	18	17	15	19
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	29	35	36	40	41	41
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	39	38	36	35	37	33
Keskusteluvaikkeitä vanhempien kanssa	14	16	16	14	12	8
Ei yhtään läheistä ystävää	9	9	10	7	8	9
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	-	-	18	15	15	13
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	-	-	9	6	6	6
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	52	45	48	39	52	44
Koulutapaturma vuoden aikana	-	-	-	-	7	8
Koulun työilmapiirissä ongelmia	14	15	13	12	13	11
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	18	18	17	19	22	20
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	49	52	54	47	50	47
Vaikeuksia opiskelussa*	35	36	37	35	37	36
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	-	-	12	10	10	10
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	1	1	2	2	2	2
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	-	-	14	9	10	11
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	3	5	4	2	2	2
Terveydentila keskinkertainen tai huono	22	23	20	18	20	17
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	9	6	10	7	8	8
Ylipainoa	10	11	13	14	14	15
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	12	14	13	14	17	16
Väsymystä lähes päivittäin	11	13	11	13	16	14
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	28	32	30	30	35	35
Päänsärkyä viikoittain	26	28	25	26	26	26
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	7	8	8	10	10	10
Koulu-uupumusta	-	-	-	0	13	11
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	-	-	-	50	51	57
Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa	-	-	-	24	28	27
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	-	-	-	49	50	50
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	60	59	61	56	55	52
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	-	-	34	37	39	35
Tupakoi päivittäin	14	13	15	9	10	10
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	28	27	20	24	27	26
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	8	9	10	7	7	8
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	-	-	-	-	22	22
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	-	-	-	-	37	31
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	15	11	11	11	11	9
Huonot tiedot päihteistä	-	-	-	-	21	15
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa	-	-	-	-	12	10
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	-	-	-	-	15	14
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	-	-	-	-	44	43
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.coht. asioissa	20	17	18	15	20	20

* prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä Pohjanmaalla sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedosta vuonna 2007.

	Pohjanmaa			Länsi-Suomen lääni, 2007 (n=18 380)
	Pojat (n=716)	Tytöt (n=1075)	Yhteensä (n=1791)	
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	13	15	14	18
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	24	29	27	27
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	15	16	15	19
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	41	42	41	41
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuilojen viettopaikkaa	41	33	37	33
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	12	13	12	8
Ei yhtään läheistä ystävää	11	5	8	9
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	20	10	15	13
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	10	3	6	6
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	48	57	52	44
Koulutapaturma vuoden aikana	8	7	7	8
Koulun työilmapiirissä ongelmia	10	16	13	11
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	20	24	22	20
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	46	55	50	47
Vaikeuksia opiskelussa*	42	33	37	36
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	11	9	10	10
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	3	2	2	2
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	10	11	10	11
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	4	1	2	2
Terveydentila keskinkertainen tai huono	19	21	20	17
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	7	9	8	8
Ylipainoa	17	11	14	15
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	11	23	17	16
Väsymystä lähes päivittäin	12	20	16	14
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	24	46	35	35
Päänsärkyä viikoittain	16	35	26	26
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	7	13	10	10
Koulu-uupumusta	11	14	13	11
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	50	52	51	57
Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa	34	23	28	27
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	59	41	50	50
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	53	57	55	52
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	51	28	39	35
Tupakoi päivittäin	11	8	10	10
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	31	23	27	26
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	8	5	7	8
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	29	14	22	22
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	40	35	37	31
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	16	7	11	9
Huonot tiedot päihteistä	28	15	21	15
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa	14	10	12	10
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	14	16	15	14
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	39	50	44	43
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	18	22	20	20

* prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>